

України слід зазначити про необхідність законодавчих змін для забезпечення принципів змагальності та права на захист у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 13.12.2025).
2. Аленін Ю.П. Особливості відкриття матеріалів іншій стороні за новим КПК України: здобутки та прорахунки. Юридичний вісник. 2013. № 4.
3. Постанова Верховного Суду від 17 жовт. 2017 р. у справі №5-237кc (15)17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69793657>. (дата звернення: 13.12.2025).
4. Справа №27052/95. Рішення ЄСПЛ «Джаспер проти Сполученого Королівства» від 16 лют. 2000 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58495%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58495%22]}) (дата звернення: 13.12.2025).

Комаринська Юлія Борисівна

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА, ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВОСУДДЯ, ПІД ЧАС ДОПИТУ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Комунікація є складним, ключовим явищем, що забезпечує процес взаємодії, обміну інформацією, спілкування між двома і більше особами. Її можливо визначити як багатогранний феноменом [1], належне налагодження та забезпечення якого має вплив на широкий спектр аспектів людського життя від індивідуальних до глобальних рівнів, у тому числі і в юриспруденції, зокрема у забезпеченні правосуддя.

Юридична комунікація охоплює широкий спектр досліджень і наукових розвідок, заснованих на критичних дослідженнях правових інституцій (наприклад, цивільних/кримінальних судів, державних органів, законодавчих органів) та створенні правової доктрини й юриспруденції (наприклад, адміністративної, статутної та загальної судової практики). Крім того, юридичні процеси (наприклад, судові процеси та судова практика, обговорення присяжних, вирішення спорів) також є предметом дослідження та аналізу для науковців у сфері комунікації та права. Нарешті, сучасне вивчення правової комунікації розширилося і включає різні мультидисциплінарні методологічні підходи для пояснення, виявлення та розуміння права та його соціологічного, критично-культурного та комунікативного впливу на суспільство [2]. Неп залишається в оstonь і криміналістична наука, адже формування та обрання тактики вербальних дій є предметом її дослідження.

Найсуттєвіше значення набуває комунікація під час проведення допиту. Вітчизняне законодавство, в окремих випадках, передбачає проведення допиту не лише на стадії досудового розслідування, а й у судовому засіданні. Законодавець такими випадками визначає: існування небезпеки для життя і здоров'я особи, її тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити її допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань [3]. Саме тому комунікативна складова набуває поняття інструментарію, що забезпечують законність, рівність перед законом і судом, забезпечення права на захист тощо, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування.

Вибудовування належної комунікації під час досудового розслідування та судового розгляду також можна розглядати як окремий аспект, вектор тактико-криміналістичного забезпечення. Адже саме напрацювання криміналістичної науки дозволяють організувати процесуальну дію, метою якої є отримання/обмін інформації, таким чином, що б у найкоротші терміни та найбільш ефективно отримати, значимі для розслідування та прийняття справедливого рішення, дані.

Ключовим елементом отримання криміналістично-значимої інформації від допитуваної особи є «постановка питань». Тобто формулювання самого запиту стосовно певної необхідної інформації. Відповідно, у Кримінальному процесуальному кодексі України визначено ряд вимог до такої процедури, а саме: запитання використовуються для уточнення і доповнення відповідей (ст. 351 КПК України), не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї (ст. 352 КПК України), питання повинні стосуватися суті кримінального провадження (ст. 352 КПК України).

Питання – це найважливіша і найпоширеніша риса юридичних розмов. Допит – це зброя, яку використовують для перевірки або оскарження заяв окремих суб'єктів та учасників процесуальних дій, і вважається інструментом для висування звинувачень. Виходячи з синтаксичних і формальних особливостей ставлення запитань, які є важливою частиною будь-якого лінгвістичного аналізу, питання поділяються на два класи: закриті та відкриті питання. Критерії вибору однієї форми над іншими визначаються прагматичними факторами. Іншими словами, запитувач обирає одну форму питань на основі прагматичних стратегій, які він адаптує під час запитань [4].

Мислення людини завжди вимагає запитання як основної рушійної сили власної інтелектуальної енергії. У процесі мислення саме запитання виступає його пусковим механізмом, тією іскрою, що його запалює [5]. Відкритими вважаються питання, на які важко однозначно надати відповідь «так» чи «ні». Такий варіант запитань є найбільш інформативним для отримання відповіді, тому його доречно використовувати у випадках потреби пояснення певних фактів. Наприклад, прокурор поставив відкриті запитання, щоб свідок міг висловити і пояснення певну подію або явище, не перебиваючи його. Це дозволить присяжним та суду почути повну історію, а не лише її частину. Цю стратегію можна вважати ефективною або неефективною, залежно від того, на якому боці суду ви знаходитесь. Якщо ви на стороні обвинувачення, то це була б ефективна стратегія, бо вона дозволяє почути всю інформацію про певну подію, яку ви

хочете, щоб вони зрозуміли та усвідомили. Якщо ви є адвокатом захисту, то у цьому випадку ви можете вважати стратегію неефективною, оскільки дозволяєте вашому клієнту надати пояснення, а відповіді відкривають можливості для обвинувачення для додаткового допиту вашого клієнта [6].

Окремим аспектом, що має вплив на комунікацію під час здійснення правосуддя є юридична термінологія. Юридична мова часто використовує технічні терміни, латинські фрази та структуровані формати, які можуть бути складними для розуміння для неспеціалістів. Ця спеціалізована лексика допомагає підтримувати послідовність і точність, що є ключовим для забезпечення справедливих і передбачуваних судових рішень. Однак це також створює складність, яка може ускладнити доступність для неюристів. Складна юридична мова може заважати розумінню як непрофесіоналами, так і неюристами. Це часто призводить до неправильного тлумачення або обмеженої взаємодії в юридичних процесах [4].

Тому, під час проведення допиту у судовому засіданні, необхідним є не лише отримання певної інформації від допитуваного, а й доведення, розтлумачення правових наслідків, у запитовій формі отримання підтвердження, що особа усвідомлює процедуру допиту, використання простої мови без втрати точності.

Збереження ясності та справедливості юридичної мови відображає фундаментальний етичний обов'язок для юристів. Чітка комунікація гарантує, що юридичні права, зобов'язання та процедури будуть точно розумітися всіма сторонами. Вона підтримує принцип справедливості, запобігаючи непорозумінням, які можуть несправедливо вплинути на судові результати.

Юристи та законодавці несуть етичний обов'язок створювати мову, яка є одночасно точною та зрозумілою. Це передбачає вибір відповідної термінології та уточнення складних понять без зменшення їхньої юридичної значущості. Невиконання цього може призвести до нерівності, упереджень або навіть помилок у виконанні чи судженнях. Юридична мова повинна балансувати технічну точність із доступністю, уникаючи зайвої неоднозначності, яка може завадити правосуддю. Коли юридичні документи доступні та зрозумілі, вони сприяють прозорості та довірі до правової системи. Ця відповідальність особливо актуальна у судових процесах, де неправильне тлумачення може суттєво впливати на права окремих осіб [7].

Список використаних джерел

1. Kryvenko V. V. Communication: concept, essence, content. Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 2024. Vol. 1, no. 84. P. 71–77. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.9>.
2. Atkins, Alphonso R.. Legal communication. In The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods. Vol. 4. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc; 2017: 860-861. doi:10.4135/9781483381411.n295
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. (б. д.). Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Language Horizons Jof. The Role of Pragmatic Strategies in Interrogation in Legal Discourse: The Case of Shiraz Research Article. Alzahra University. 2021;5(9):227–49. doi:10.22051/LGHOR.2020.32000.1330

5. Пометун О., Гупан Н. Потенціал закритих і відкритих запитань у навчанні історії. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи 1 (3) (2020): 127-139.

6. Crawford M. Communication Strategies in the Court. 2015. DOI:10.13140/RG.2.1.3011.6961.

Костилєва Тетяна Іванівна

доцент кафедри кримінальної юстиції
ННПП Національної академії
внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

Костилєв Олександр Іванович

науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії

з проблем державотворення та

правозастосування ННПП

Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ: ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Згідно ст. 55 Основного Закону України [1] – права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожна людина для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення має право на основі повної рівності на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом [2, ст.10].

Основоположними елементами права на справедливий суд є верховенство права та належне здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом.

Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Так, частина 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) проголошує, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [3].

У кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими КПК України). Відмова у здійсненні правосуддя не допускається [4, ст. 30].

Право на справедливий суд охоплює вимоги до суду та його складу (суд, встановлений законом; вимоги щодо незалежності та неупередженості), а також процесуальні гарантії під час судового розгляду (право на доступ до суду; рівність сторін; публічний розгляд справи; презумпція невинуватості; розгляд у